

BERZSENYI DÁNIEL emlékmúzeum Egyházashetye

„A fehér ház előtt, ahol születél,
deresedő hajjal, levett kalappal, némán
állok. Látlak magam előtt: konok, dacos
ifjú, ki innen indult a nemzet szívét meg-
hódítani...”

(Hajnal Gábor: Berzsenyi Dániel
Szülőházában)

Berzsenyi Dániel nagy magyar költőnk, a klasszikus verselés és ódaköltészet kiemelkedő mestere – 1776. május 7-én született a Vas megyei Egyházashetyén.

E tájról indult el, itt ringott bölcsője, a vakítóan fehér falak között, itt rezdült meg lírájának magasztos hangja először. Küzdelmes, harcoss életútja során gazdag örökséget hagyott ránk.

A szülői ház ma emlékmúzeum, ahol táblákon Berzsenyi Dániel életének jelentősebb szakaszai, költői hagyatéka tárul elénk, s a tárlókban a korabeli irodalom tükrében Berzsenyi és kortársainak művei szemlélhetők.

A Kemenesaljáról indult poéta élete és munkássága összefonódott a kor politikai, gazdasági és társadalmi valóságával. Emberi értéke, költői nagysága ezek összefüggésében vizsgálható.

Berzsenyi Dániel művelt köznemesi család sarja. Apja Berzsenyi Lajos, egyházashetyei földbirtokos, művelt egyéniség. Berzsenyi első ismereteit tőle kapta. Alsófoku oktatásban csak 10 éves korában részesült, mert beteges és gyenge gyermek volt. Valószínű, néhány évig a kissomlyói iskolában tanult, majd az 1790-es évek táján került a soproni líceumba. Az iskolai fegyelmet, szigorot a zabolátlan hetyei ifjú nehezen tűrte, mégis itt szerezte meg műveltségének alapjait, itt ismerkedett meg

a korában közkedvelt latin és német költők műveivel. A kezdeti költői sugalmakat – a korabeli magyar költőkön kívül – Matthisson és Gessner olvasmányok élményei gazdagították. Példaképnek Horatiust tekintette. A soproni kollégiumot és a szülői házat önkényesen elhagyó ifjú néhány hónapi katonáskodás után kibékült apjával, visszatért otthonába, ahol gazdálkodott, olvasott, tanult és verselgetett.

1799-ben feleségül vette Dukai Takács Zsuzsannát – távoli rokonát – s átköltöztek Sömjénbe, majd később Niklára, s itt élt haláláig.

Költői munkásságának bevezető időszak 1795-1802 közötti évekre tehető, bár első verseit nem ismerjük, de maga a költő vallomásaiban arra céloz, hogy költői tevékenysége már 20 éves korában ténylegesen megkezdődött.

1802-ben Kiss János papköltő fedezte fel, hogy Berzsenyi titokban verseket ír és 3 versét (A reggel, Magyarokhoz I., Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás) megküldte Kazinczy Ferencnek, aki elismeréssel üdvözölte az új költőt. **Kezdeti szerelmes versei:** Az elvárás reménye, Szerelmes bánkodás, Egy szilaj lánykához, Az esdeklő szerelem. Ezeket értékében felülmúlják a **megnevezett személyekhez írt versek** sorozata: Lilihez, Lollihoz, Fannim emléke, Nelli, Vénushoz, Nacámhoz. E versekben a költő művészete már magas fokon jelentkezik.

Első ódáiban a kultúra, a tudomány jelentőségét hirdeti és üdvözli a béke korszakát. (Herczeg Esterházy Miklóshoz, A tizenhétedik század). Ezek a gondolatok a nemesség vitézségének magasztalásával a nemesi múltszemlélettel kerülnek együvé. Ez határozza meg a korabeli ódakön kívül a **személyekhez szóló alkalmi verseit** is: Gróf Széchényi Ferenchez, Görög Demeterhez, Gróf Festetich Györgyhöz és azokat az ódáit, amelyekben a magyar táj dalba foglalására vállalkozott. (Magyarország, A Balaton, Keszthely) Költészetének legigazibb hangja, lírájának művészi tetőpontja az 1805-1807. évben írt **hősi ódáiban** mutatható ki. (A felkölt nemesiséghez, Örvendj hazám!, Az ulmai ütközet.) **Elégiái** közül a Búcsúzás Kemenes-Aljától és Levéltöredék barát-ném-hoz c. alkotásai emelkednek ki, amelyek a személyes és hangulatvilág lírai körében tükrözik a költő élményvilágát.

A Levéltöredék és a Közelítő tél c. versét férfias, érett emberi mélység jellemzi. Az élet dele, az Életfilozófia és a Fohászok c. művei – eszmei gazdagságukkal – az elégia fejlődés csúcsára vezetnek.

Az ifjúság, a szerelem szép emlékei a megsemmisülés törvényeit hordozzák magukban és erősítik a költőt világgépben. Így búcsúzik el a múzsáktól is. Ez a búcsúvers összegzése elégiáinak és záróverse egy korszaknak, melynek válságosra forduló világából Kazinczy barátsága ragadja ki.

1

2

3

Kazinczy megindítja verseinek kiadását, tanácsot ad költeményeinek átdolgozásához, szeretettel nevelő barátja a magányos, már-már elhallgatni készülő költőnek. Berzsényi verselőkedve megsokszorozódik a baráti figyelem légkörében és sok verset ír. Ezekben Kazinczyt ünnepli. (Ajánlás, A múzsákhoz...)

Költőnk felzárkózik a Kazinczy körül kialakult felvilágosult írók, költők táborához. Költészete a jövőt szolgálja: az értelem és akaraterő dicsőítése, az emberiség tanítása révén.

Az anyagi nehézségekkel küzdő költő első kötete 1813-ban jelent meg, s még ez évben heves támadások érték nyelvújítási tevékenysége miatt. 1814-ben készült epigrammái a közösségi költő mély felelősségtudatáról vallanak. (Napoleonhoz, Báro Wesselényi Miklós képe.) Legjelentősebb költői alkotásai az 1815 körül keletkezett **episztolák** (Költői levelek). A Dukai Takács Judithoz írt levélben a nők műveltségének szükségességét hirdeti. 1817-ben a Tudományos Gyűjteményben megjelent Kölcsey-kritika felkavarta Berzsényi nyugalmát és évekre elnémította. Az emberi és szellemi magányból a reformkorszak kibontakozása és Széchenyi barátsága mozdítja ki a költőt. **Estztikai művei** mellett (Poétai Harmonisztika) értekezést írt a magyar parasztság helyzetéről. (A magyarországi mezsei szorgalom némely akadályairól)

Ebben az időszakban gazdasági reformok érdekében szállt síkra. A Versformákról c. tanulmányában a verselés néhány sajátosságára hívta fel a figyelmet.

1836. február 24-én összes műveinek sajtó alá rendezése közben érte a halál. Síremléke a niklai temetőben van, ahová ma is virágot visz a szülőföld szeretete és tisztelete.

Bárdosiné Dorner Mária

Irodalom:

Berzsényi Dániel összes művei
(K: Merényi Oszkár) Bp. 1956.

Berzsényi a Kemenesalján
E. hetye-Szombathely 1971.

Életrajzi Lexikon Bp. 1967.

Horváth János: Berzsényi és íróbarátai.
Bp. 1960.

Merényi Oszkár: Berzsényi Dániel. Bp.
1966.

Vargha Balázs: Berzsényi Bp. 1966.

Vasvármegye Berzsényinek

Emléklap Szhely. 1896.

Berzsényi Emlékkönyv. 1976.

PTMK.soksz.: 49/1988.

